

## نقش حسابرسان در مبارزه با پول شویی

زهرا باقری زمردی<sup>۱\*</sup>

امیر حسین سویزی<sup>۲</sup>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۳/۰۱ تاریخ چاپ: ۱۴۰۱/۰۳/۲۹

### چکیده

طبق استانداردهای حسابرسی صاحبکاران موجود به طور مستمر و صاحبکاران بالقوه پیش از پذیرش باید ارزیابی شوند که در این خصوص درستکاری مدیران و شرکای صاحبکار از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. بدین منظور حسابرس تفحص لازم را از طریق مذاکره با اشخاص مرتبط، کسب اطلاعات مکتوب از مراجع ذیربط و بررسی پایگاه‌های اطلاعاتی مربوط انجام خواهد داد. قوانین مقابله با پولشویی حسابرس را ملزم به توسعه دامنه کار حسابرسی نمی‌کند، اما در کار حسابرسی معمول ممکن است موارد ارتکاب قطعی یا حدسی پولشویی شناسایی شود که در این صورت گزارش موارد مزبور الزامی است. حسابرس در جریان حسابرسی صورتهای مالی واحدهای تجاری مشمول قوانین مزبور، اقدامات واحد تجاری برای کسب اطمینان معقول از رعایت قوانین پولشویی را بررسی، اثربخشی آنها را ارزیابی و از مدیران در باره رعایت مقررات پولشویی تاییدیه اخذ می‌کند.

### واژگان کلیدی

پولشویی، حسابرسی، کنترل داخلی

<sup>۱</sup> دانشجوی کارشناسی ارشد گروه حسابداری مالی، دانشکده علوم اداری اقتصادی، دانشگاه فردوسی مشهد، ایران. (نویسنده

مسئول: zahrazomorodi96@gmail.com)

<sup>۲</sup> کارشناس ارشد حسابداری، دانشکده حسابداری و مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن، تهران، ایران.

(amirhoseynsoveyzi@gmail.com)

## ۱. مقدمه

پول‌شویی یا تطهیر پول‌های کثیف فرآیندی است که طی آن مرتکبین جرائم مختلف سعی در پنهان و تبدیل کردن منبع و مالکیت اصلی منافع ناشی از فعالیت‌های مجرمانه و خلاف قانون مانند تجارت مواد مخدر، فعالیت‌های تروریستی و... به جهت مصون ماندن از پیگیری مسئولین قضایی و استفاده از این منافع را دارند. بر اساس تعریف پلیس بین‌المللی پول‌شویی عبارت است از هر عمل یا سعی و کوششی که برای پنهان یا مخفی کردن منافع حاصل از فعالیت‌های غیرقانونی صورت گیرد و به ظاهر این منافع قانونی و مشروع جلوه داده شود. بر اساس ماده ۲ قانون مبارزه با پول‌شویی ایران که در سال ۱۳۸۶ به تصویب رسیده است باید به این موضوع توجه داشت که پول‌شویی به عنوان جرم دوم شناخته می‌شود، به عبارتی باید جرمی اتفاق افتاده باشد و عواید حاصل از آن توسط خود افراد و یا به وسیله افراد دیگر مورد پول‌شویی قرار گرفته و به ظاهر مشروع و قانونی گردد. معمولاً وقتی در یک نظام اقتصادی پول‌شویی صورت می‌گیرد از طریق فساد مالی و اداری مراجع قانونی، دولتی پشتیبانی و حمایت می‌شود؛ یعنی معمولاً مسیر فرایند پول‌شویی از طریق فساد مالی و اداری هموار است. فساد مالی و پول‌شویی باعث ایجاد اظهارات غلط یا عدم افشای مناسب در صورتهای مالی و سایر گزارش‌های مالی و عدم انطباق گزارش‌های درون سازمانی و برون سازمانی می‌شود؛ بنابراین اگر جامعه حسابرسی به دنبال اثبات و برجسته تر کردن جایگاه خود در مبارزه با چنین مواردی باشد باید فرآیند حسابرسی از انتخاب حسابرس تا همکاری بین بخش خصوصی و دولتی و تبادل اطلاعات و فنون حسابرسی از جمله بسترسازی مناسب برای دسترسی حسابرسان به همه‌ی اطلاعات لازم به منظور انجام حسابرسی در سطح قابل قبولی بازنگری مجدد و اصلاح شود. تا از این طریق برای رسیدن به اطمینان معقول از درستی عملیات مالی و غیرمالی یک واحد اقتصادی و همچنین ایجاد تغییرات لازم در استانداردهای حسابرسی دست یافت.

## پول‌شویی

پول‌شویی با دو هدف انجام می‌شود: اول، منشاء جرم پنهان شود؛ و دوم، درآمد نامشروع پس از به کارگیری در چرخه‌ی اقتصادی تطهیر و مجدداً برای جرایم دیگر به کار گرفته شود. با این عمل، هم کار نامشروع توسعه می‌یابد و هم از امتیاز این امکانات سوء استفاده می‌شود. سرانجام از پرداخت عوارض و مالیات دولت نیز اجتناب می‌شود. بررسی نظام اقتصادی کشورها نشان می‌دهد هر چه از یک نظام اقتصادی رقابتی متکی به مالکیت فردی دور شویم، شرایط مناسب‌تری برای چنین اعمالی به وجود می‌آید. شیوه‌های پول‌شویی به عواملی از جمله نوع نظام اقتصادی و قوانین و مقررات کشوری که در آنجا خلاف صورت می‌گیرد و نوع مقررات کشوری که در آن پول شسته می‌شود و نوع ردیابی منبع پول بستگی دارد. آگاهی کشورهای توسعه یافته از آثار مخرب پول‌شویی در اقتصاد و اجتماع و تدوین قوانین و مقررات و اتخاذ تدابیر قابل توجه برای مبارزه با آن، باعث شده است که این پدیده بیشتر در کشورهایی نمود پیدا کند که ساز و کار مناسبی برای جلوگیری یا مبارزه با آن ندارند. پول‌شویی معمولاً تاثیر مستقیم بر صورتهای مالی ندارد. ولی تاثیر غیر مستقیم آن از طریق افزایش بدهی‌های احتمالی، شکایات و دعاوی بالقوه‌ی مرتبط با پول‌شویی از جمله جرایم مالیاتی و جرایم سایر قوانین و مقررات‌های حاکم بر جامعه است. با توجه به این که یکی از آثار این پدیده کاهش درآمدهای مالیاتی دولت و کاهش سطح کیفیت خدمات عمومی است، بنابراین، امروزه مسئولیت حسابرسان در مقابله با پول‌شویی از هر زمان بیشتر است و انتظار می‌رود جوامع خود را در پاکسازی از اثرات نامطلوب آن یاری دهند. با این حال، از آن جا که حسابرسان معمولاً

برای برآورده کردن خواسته‌های اجتماعی از استانداردهای حرفه‌ای خود بهره می‌گیرند، استانداردهای حاکم در این باره محدود به بررسی عدم رعایت قوانین و مقررات است و جای خالی اظهارنظر شفاف در این باره مشهود است.

### نقش و مسئولیت حسابرسان در مبارزه با پولشویی

حسابرسی به عنوان یک ساز و کار نظارتی برای بررسی دقت و درستی اطلاعات مالی و جلوگیری از سوء استفاده‌های مالی است. حسابرس مستقل به طور ویژه می‌تواند برای کشف جرایم مالی به کار گرفته شود. با توجه به این که حسابرسان دفاتر حسابداری صاحبکاران خود را بررسی و هر گونه تخلف مالی در امور شرکت را اعلام می‌کنند، بنابراین، آنان را به عنوان خط مقدم مبارزه با پولشویی می‌پندارند. البته چگونگی انعکاس تخلفات مالی و موارد پولشویی در گزارش‌های حسابرسی همواره از مسائل بحث برانگیز بوده است و با افزایش پیچیدگی و تنوع فعالیت‌های اقتصادی، قوانین و مقررات مختلف و در حال تغییر، باعث شده است که انتظارات از حسابرسان مستقل به عنوان مسئولان ناظر بر اشخاص حقوقی افزایش یابد. از طرفی، حملات تروریستی یازدهم سپتامبر در آمریکا نیز منجر به برخی اقدامات این دولت با هدف جلوگیری از تروریسم و فعالیت‌های پولشویی مرتبط با آنها شده است. "قانون میهن‌پرستی ایالات متحده آمریکا" دارای تصمیماتی در زمینه مبارزه با پولشویی است و وزارت خزانه‌داری را مجاز کرده است تا قواعد ضد پولشویی را برای حرفه‌های مختلف از جمله حسابداران وضع کند. شفاف سازی مناسبات پولی و سلامت اقتصاد اجتماعی و ایجاد محدودیت برای درآمدسازان غیرقانونی، مبارزه با پولشویی را به چالش‌نویں در عرصه‌ی جهانی تبدیل کرده است. در ایران نیز بر اساس ماده‌ی ۶ قانون مبارزه با پولشویی مصوب ۱۳۸۶ مجلس شورای اسلامی، حسابرسان و حسابداران مکلفند اطلاعات مورد نیاز در اجرای این قانون را که هیئت وزیران تصویب می‌کند، حسب درخواست شورای عالی مبارزه با پولشویی ارائه کنند. به طوری که اجماع عمومی بر این شده است که حسابرسان نخستین کسانی هستند که می‌توانند عملیات پولشویی را با موفقیت تعیین و گزارش کنند. هر چند راه‌های متعددی برای پولشویی وجود دارد، ولی اصلی‌ترین راه پولشویی از مسیر موسسات مالی از قبیل بانک‌ها، صندوق‌های قرض‌الحسنه و مانند اینها است. نکته‌ای که حسابرسان نباید در مورد آن دچار اشتباه شوند، تفاوت بین فرار مالیاتی و پولشویی است. چه بسا که پولشویان تمایل دارند با پرداخت مالیات بر پول‌های غیر قانونی خود نقاب قانونی بپوشانند. به طوری که تشخیص این موضوع به دقت و قضاوت حرفه‌ای حسابرس نیاز دارد. پولشویی معمولاً تاثیر مستقیم بر صورت‌های مالی ندارد، یا این که با یک نگاه نمیتوان از وجود یا عدم وجود آن اطمینان حاصل کرد. استانداردهای حسابرسی شماره‌ی ۵۴ آمریکا ناظر بر اعمال غیر قانونی صاحبکاران است. این استاندارد و استانداردهای حسابرسی ایران نیز حسابرسان را الزم نمی‌کند رویه‌های خود را با هدف کشف فعالیت‌های غیر قانونی تغییر بدهند یا طراحی کنند. ولی در صورت پی بردن حسابرسان از امکان وجود فعالیت‌های غیر قانونی از جمله پولشویی، مسئولیت اساسی پیدا می‌کنند. در این صورت با تعیین فعالیت‌های مشکوک به پولشویی و در نظر گرفتن جوانب حقوقی و مجازات جرایم احتمالی اقدام به بررسی‌های ویژه و طراحی مجدد در رسیدگی‌ها می‌کنند و مراتب و نتایج را با مدیران سطح بالاتر و ارکان صلاحیتدار صاحبکار یا با مشاوره‌ی حقوقی با مراجع قانونی در میان می‌گذارند. نهایتاً حسابرس آثار احتمالی این فعالیت‌های غیر قانونی را در زمان صدور گزارش تجزیه و تحلیل می‌کند و گزارش خود را با توجه به اهمیت یا ماهیت آن تعدیل می‌کند. به طوری که در برخی موارد امکان عدم اظهار نظر یا اظهارنظر مردود نیز وجود خواهد داشت. در برخی موارد نیز استعفاء و کناره‌گیری از کار را برای حسابرسان در پی خواهد داشت. حسابرسان مستقل هنگام برنامه‌ریزی و اجرای روش‌های حسابرسی باید شناخت کلی از

چارچوب قوانین و مقررات مربوط به واحد مورد رسیدگی و صنعتی آن به دست آورد. با این حال، در چند سال اخیر اظهارنظر و حتی رسیدگی‌های حسابرسان محدود به کنترل رعایت مفاد چک لیست ابلاغی از مراجع ذیربط (سازمان حسابرسی) شده است. به همین دلیل به نظر می‌رسد حسابرسان تمایلی به پرداخت عمیق به مسائل پولشویی در حسابهای مالی صاحبکاران ندارند و در صورت وجود، این موارد بسیار نادر و انگشت شمار هستند. در صورتی که طبق ماده‌ی ۲ قانون مبارزه با پولشویی، جرم پولشویی شامل، تحصیل، تملک، نگهداری و استفاده از عواید حاصل از فعالیت‌های غیر قانونی، انتقال منابع مالی شرکت و تسهیلات دریافتی از بانک‌ها به حساب‌های شخصی سهامداران و شرکاء و پنهان کردن محل مصرف واقعی این منابع مالی است که مصادیق آن در برخی از شرکت‌ها وجود دارد، ولی در گزارش حسابرسان مستقل اثری از این موارد دیده نمی‌شود.

### نتیجه گیری

با بررسی استاندارد حسابرسی شمارهی ۳۱۵ و ماده‌ی ۳۳ دستورالعمل مبارزه با پولشویی، قانون ارتقای نظام سلامت اداری و استاندارد حسابرسی شمارهی ۲۵۰ درباره‌ی عدم رعایت قوانین و مقررات، به این نکته می‌رسیم که مراجع قانونی و استاندارد‌گذار ضمن اعطای آزادی عمل به حسابرسان مستقل، آنان را ملزم به گزارش عدم رعایت قوانین و مقررات از جمله مفاسد مالی و اداری و پولشویی کرده است. در این باره شایسته است، حسابرسان به منظور اعتلای حرفه، مراتب را فارغ از اهمیت ریالی آنها و با لحاظ کردن ماهیت غیر قانونی این اعمال، در گزارشهای خود به صراحت بگنجانند. البته این موضوع اساسی نباید فراموش شود که با پیاده سازی سامانه‌ی یکپارچه‌ی اطلاعات مالی و تسهیل در تبادل اطلاعات مالی بین بانک‌ها، موسسات مالی و اعتباری، سازمان امور مالیاتی کشور، گمرک، سازمان حسابرسی، جامعه‌ی حسابداران رسمی ایران، سازمان بازرسی و سازمان نظارت بر معاملات دولتی بسیاری از راه‌های فساد مالی و پولشویی محدود و از وقوع آنها پیشگیری خواهد شد. البته تا زمانی که حسابرسان بخشهای دولتی، عمومی و خصوصی که مسئول نظارت بر عملکرد سازمانها، شرکتها و موسسات فعال در این بخشها هستند، تمایلی به جلوگیری و مبارزه با فساد مالی و پولشویی نداشته باشند و از طرف مراجع قانونی و حاکمیت نیز مورد حمایت همه‌جانبه قرار نگیرند، پدیده‌ی پولشویی محدود نمی‌شود و از بین نخواهد رفت و آثار مخرب آن در اقتصاد، سیاست و کل جامعه نهادینه خواهد شد.

### منابع

رحیمیان، نرگس (۱۳۹۳)؛ بررسی فساد اقتصادی و راههای مبارزه با آن، مجله‌ی اقتصادی  
سلاطین، پروانه. غفاری، نیلوفر. (۱۳۹۵)؛ تاثیر فساد بر کسری بودجه، فصلنامه‌ی سیاستهای مالی و اقتصادی  
همتفر، محمود. اصلانی، محمد. لطفعلیان، فاطمه (۱۳۹۵)؛ اقدامات احتمالی پولشویی صاحبکاران، فصلنامه‌ی حسابدار  
رسمی

شهریاری، محمد، (۱۳۸۳)؛ شستشوی اموال کثیف ناشی از جرم پولشویی؛ پایاننامه کارشناسی ارشد حقوق جزا و  
جرم‌شناسی؛ دانشگاه قم

قناد، فاطمه؛ (۱۳۸۶)؛ پولشویی در بستر فناوریهای اطلاعات و ارتباطات؛ دانشگاه شهید بهشتی  
مالحسینی، مصطفی، (۱۳۹۲)؛ اشکال، عوامل مؤثر و راهکارهای پیشگیری از آن در پرتو اسناد سازمان ملل متحد  
(کنوانسیون مبارزه با جرائم سازمان یافته فراملی)؛ پایان‌نامه کارشناسی ارشد؛ دانشگاه آزاد اسلامی

kim k. jeppesen (2018) "The role of auditing in the fight against corruption" To appear in: The British Accounting Review

# The role of auditors in the fight against money laundering

Zahra Zomorodi<sup>\*1</sup>  
Amir Hoseyn Soveyzi<sup>2</sup>

Date of Receipt: 2022/05/22 Date of Issue: 2022/06/19

## Abstract

According to auditing standards, existing owners and potential owners must be evaluated continuously before acceptance, in which case the integrity of managers and partner partners is of particular importance. To this end, the auditor will conduct the necessary investigation by negotiating with relevant persons, obtaining written information from relevant authorities, and reviewing relevant databases. Anti-money laundering laws do not require the auditor to expand the scope of the audit work, but routine auditing work may identify cases of definite or guessing money laundering, in which case reporting of these cases is required. Review the entity's actions to ensure reasonable compliance with the money laundering rules, evaluate their effectiveness, and obtain approval from the managers regarding the laundering rules.

## Keyword

Money laundering, auditing, internal control

1. Mas.student of the Department of Financial Accounting, Faculty of Administrative and Economic Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, Iran. (*Corresponding Author*: zahrazomorodi96@gmail.com)
2. Master of Accounting, Faculty of Accounting and Management, Islamic Azad University, Roodehen Branch, Tehran, Iran (amirhoseynsoveyzi@gmail.com)